

“Genero kontua da: osasun sistemak guztiz baztertzen eta erasotzen gaitu, ikusezinak gara”

Pertsona oso energetikoa da eta gorputzak uzten dion bitartean “ahalik eta gehien” disfrutatzen saiatzen da Espe Ciriza Asenna Nafarroako Endometriosi Elkarteko kidea (Iruñea, 1981). Endometriosa dauka, eta horren ondorioz, “izugarrizko” min kronikoa pairatzen du. Lau ebakuntza egin dizkiote eta anestesiko ugari hartzen ditu, baina mina ez da baretzen. Hilekoak eragindako mina ikertzea eta prebentzioan indarra jartzea beharrezkoa dela nabarmendu du.

 OLAIA L. GARIALDE

Espe Ciriza

1 2-13 urte zituelarik gorputzeko mina eta nekea sentitzen hasi zen Ciriza. Amak bainu bat hartzeko esan zion, eta uretatik atera ostean odola ikusi zuen: hilekoa zen. “Ez nuen deus ulertzen; amari galdetu nion zer zen. Ilusioa eta mina sentitzen nituen”, kontatu du. Orduetik, teknika, botika eta ebakuntza asko probatu dituen arren, “ikaragarrizko” mina sentitzen du. 28 urterekin endometriosa diagnostikatu zioten. Endometriosa gaitz kroniko bat da eta endometrioia uterotik kanpo sortzen denean eta hilekoarekin kanporatzen ez denean sortzen da: “Hilabeteak eman izan ditut hilekoarekin”.

Minaz gain, “pila bat” odolustea eta anemia dira sintometako batzuk: “Txikitari hirunaka eta launaka hartzen nituen nolotilak eta espidifenak. Gainera, ordu erdiro gelatik atera behar izaten nuen konpresa aldatzeko. Askotan

“Psikiatrara bidali ninduten, esanez mina asmatzen nuela; oso bakarrik sentitu naiz”

hanketatik jaisten zitzaidan odola eta txaketarekin estali behar izaten nuen. 1990eko hamarkadan lotsa handia ematen zuen hilekoak”. Deus gutxi hitz egiten zen hilekoaz: “Eskolan batere ez, eta etxean soilik guraso modernoak ziztuztenek”. Minaz gain, askotan sukarra izaten zuen: “41,5eko sukarra izatera iritsi naiz”.

Urte asko eman ditu medikuz mediku minaren zergatia jakin gabe. Osasun sistema publikora zein pribatura jo zuen, baina inork ez zekien zer zen: “Psikiatrara bidali ninduten, esanez mina asmatzen nuela; oso bakarrik sentitu naiz”. Salatu du oraindik ere ez dela hilekoaren

inguruan ikertzen: “Genero kontua da: osasun sistemak guztiz baztertzen eta erasotzen gaitu eta ikusezinak gara”. Ez dago botikarik edo ebakuntzarik gaitza sendatzeko, baina garaiz antzematen bada gehiagora ez joatea lortu daiteke. Horregatik, prebentzioan indarra jartzea garrantzitsua dela nabarmendu du: “Oso zaila da ginekologoarenera joatea; ez joateko erresistentzia handia egiten dute medikuek”.

MIN AMAIEZINA

28 urte zituenean, sanfermin batzuetan, parrandan zegoelarik lagun baten gainean igo, eta iltzaturik geratu zitzaion eskuineko hanka. Ospitalera joan, eta apendizitisa zuenez ebakuntza bat egingo ziotela esan zioten: “Osaba medikua da, eta esan zien ginekologo batek begiratzeko. Zortzi zentimetroko endometrioia –kistea– nuen. Oso hotza izan zen mediku bat etorri zen eta esan

zidan endometriosisia nuela eta ezin-
go nituela haurrak izan". Halere, bi
haur izan ditu Cirizak: "Zorte handi-
dia izan dut. Oso gogorra egin zi-
tzaidan, mediku horrek amets bat
kendu zidan". Ugalkortasun teknika
batzuen ostean lortu zuen haurdun
geratzea: "Beldur handia nuen, bes-
te arrisku batzuen artean, abortat-
zeko arrisku handia nuelako".

Diagnostikoa jaso eta bi hilabe-
tera egin zioten ebakuntza. Ordu-
tik, lau ebakuntza egin dizkiote. Azke-
nekoan histerektomia erradikal
bat; hau da, umetokia, umetoki-
lepoa, obarioak, umetoki-tronpak eta
inguruko ehunak kendu dizkiote.
Medikuntza tradizionala, imanak,
yoga, minaren kudeaketaren ingu-
ruko tailerrak, denetarik probatu
du, baina mina sentitzen jarraitzen
du. Nafarroako Ospitaleko Mina
Tratatze Unitatera ere joaten da
eta botika ugari hartzen ditu: "Li-
dokaina saioak jasotzen ari naiz,
eta momentuz ez dut aldaketatik
sumatu. Horrez gain, pilula pila bat
hartzen ditut: goizean bi antidepre-
sibo eta lorazepam bat, eguerdian
lorazepama eta morfina, eta gauean
bi antidepresibo eta bi diazepam.
Hala ere, minez esnatzen naiz gaue-
tan". Lidokainak ez badu funtziona-
tzen, ketamina emango diote: "Nola
amaituko dut?".

IKUSEZINTASUNEAN MURGILDURIK

Kanpotik ez denez detektatzen, gai-
xotasun ikusezina ere deitzen dio-
te endometriosiari: "Zazpi organo
kendu dizkidate, baina ez du inork
ikusten". Baztertuta sentitzen da:
"Nire bizitzako pertsona hurbile-
nek ulertzen ez duten mina sentitu
dut beti". Medikuen arabera ona da
kalera ateratzea, ibiltzea eta so-
zializatzea; hala ere, ez da batere
erraza: "Saiatzen naiz oso parran-
da zalea naizelako. Askotan aulki
bat izaten dut ondoan, eta nekatzen
naizenean esertzen naiz. Azkenean
esaten dizute aspergarria zarela eta
giroa izorratzen duzula".

Lanean ere eragiten dio minak
eta bi urte darama bajaran. %60ko
desgaitasuna ematea lortu du, bai-
na lanerako ezintasuna lortzea "oso
zaila" dela dio: "Medikuek esaten zi-
daten: 'Zer nahi duzu, 42 urterekin

erretiroa ematea?', baina nik ez dut
hori nahi. Mina kentzea eta bizitza
aktiboa izan nahi dut". Horrek pre-
karizaziora eramaten duela salatu
du: "Bajan egonik sos gutxi kobrat-
zen dut; elikagai bankuak laguntza
ematen dit".

Horrez gain, amatasuna ere
"zailtzen" duela nabarmendu du.
Bananduta dago eta bi astetik behin
egoten da hurrekin. "Alde batetik
bestera ibili behar zara eta ikara-
garrizko mina sentitu arren, hau-
rren erritmoa jarraitu behar duzu,
edo nik, behintzat, jarraitu nahi dut.
Oso gogorra da", esan du hunkitu-
rik. Haurrekin dagoenean ahalik eta
denbora luzean pasatzen saiatzen
da: "Amorrua sentitzen dut badaki-
dalako zer den gaixorik dagoen ama
bat izatea. Zorionez, bikotekideak
ulertzen nau eta laguntzen dit". En-
patiari, begietara begiratzeari eta
besarkadei garrantzi handia ema-
ten die: "Haurrak zoriontsuak eta
pertsona onak izatea nahi dut, eta
ama gaixorik egon arren beti on-
doan egonen naizela jakitea". ●

GORPUTZKO ATAL BAT?

"Burua eta bihotza
oso garrantzitsuak
dira. Lehen asko
gustatzen zitzaidan
umetokia, lore baten
antzekoa delako;
bizitza irudikatzen du. Baina
prestatu gabe kendu zidatenez,
maitatzetik gorrotatzera pasa naiz.
Feminitatea kendu izan balidate
bezala sentitzen dut. Ez gaituzte
horretarako prestatzen".

